

ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรม โดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์¹

กษพรรณ เกษรเกสร²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา ความหมาย ประวัติความเป็นมา และแนวคิดทฤษฎีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รับความรู้ความเข้าใจว่าปัจจุบันศาลยุติธรรมประสบปัญหาจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Coronavirus Disease : COVID-19) จึงทำให้ต้องนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาเป็นเครื่องมือช่วยในการพัฒนาระบบงาน เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ของประชาชนและบุคลากร ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาถึงสภาพปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ว่ามีปัญหาทางกฎหมายในด้านใดบ้างที่จะต้องมีการพัฒนาให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานและอำนวยความสะดวกยุติธรรมแก่ประชาชน

จากการศึกษาทำให้ทราบว่ากระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติและข้อกฎหมายหลายประการ ซึ่งสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาประเด็นปัญหการนำส่งต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 122 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อคู่ความฝ่ายใดอ้างอิงเอกสารฉบับใดเป็นพยานหลักฐาน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านเอกสารนั้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 125 ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้คู่ความฝ่ายนั้นนำต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน” มาตรา 122 วรรคสอง บัญญัติว่า “ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ถ้าศาลได้กำหนด ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งต้นฉบับต่อศาล โดยที่ศาลเห็นสมควร หรือโดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอให้คู่ความฝ่ายนั้นส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล เพื่อศาลหรือคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะตรวจดูได้ตามเงื่อนไข ซึ่งจะได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น หรือตามที่ศาลจะได้กำหนด” ปัจจุบันศาลยุติธรรมมีการนำอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 122 บัญญัติให้ส่งต้นฉบับ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณฐ สันตาสว่าง และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปภาศรี บัวสุวรรณค์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต รุ่น 8 สาขาวิทยบริการจังหวัดนครราชสีมา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เอกสารอยู่ในความครอบครอง ของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้นำต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวัน สืบพยาน ปัจจุบันมีการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาในการพิจารณาคดี โดยคู่ความฝ่ายอ้างอิงพยานเอกสาร ต้องสแกนเอกสารทั้งหมดเข้าสู่ระบบรับส่งเอกสารทางอิเล็กทรอนิกส์ E-filing หรือระบบบริการออนไลน์ ศาลยุติธรรม (Court Integral Online Service : CIOS) ก่อนการสืบพยาน ซึ่งอาจจะถือได้ว่าการสแกนเอกสาร นั้นเป็นสำเนาเอกสารอย่างหนึ่ง มิให้นำส่งต้นฉบับตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 122 และพยานเอกสารบางฉบับเมื่อสแกนแล้ว เอกสารดังกล่าวอาจจะมองเห็นไม่ชัดเจนโดยเฉพาะ ภาพถ่ายหรือรูปภาพ ทำให้คู่ความอีกฝ่ายเกิดความเสียเปรียบในการต่อสู้คดี และเอกสารที่สแกนลงระบบ E-filing หรือระบบ CIOS นั้น จะเชื่อถือหรือสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ว่าเป็นการสแกนเอกสารจาก ต้นฉบับจริง ๆ ไม่มีการแก้ไขหรือมีการปลอมแปลงเอกสารดังกล่าวขึ้น

ประเด็นปัญหาที่สองการสืบพยานทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความแพ่ง มาตรา 114 วรรคแรก บัญญัติว่า “ห้ามไม่ให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความ ภายหลัง และ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาให้ออกไปเสียได้” ปัจจุบันมีการนำระบบ อิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการสืบพยาน ศาลยุติธรรมให้ใช้แอปพลิเคชัน Google Meet ในการสืบพยาน หาก คู่ความสืบพยานโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม เนื่องจากการสืบพยานตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 114 บัญญัติ ห้ามไม่ให้พยานเบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะ เบิกความภายหลัง แต่เมื่อมีการสืบพยานโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ศาล โจทก์ และจำเลยจะไม่ทราบเลยว่า พยานปากอื่น ๆ ที่รอเพื่อเข้าเบิกความเป็นพยานต่อจากพยานปากที่กำลังเบิกความอยู่นั้นได้แอบมอง หรือ แอบฟังถ้อยคำต่าง ๆ ของการเบิกความพยานปากที่กำลังเข้าเบิกความอยู่ในขณะนั้นด้านหลังกล้อง คอมพิวเตอร์ หากนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการสืบพยาน โดยเฉพาะคดีที่ฝ่ายจำเลยได้ยื่นคำให้การ ต่อสู้คดีก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมของผลแห่งคดี

ประเด็นปัญหาที่สามการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติว่า” การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” มาตรา 230/1 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในกรณีที่ มีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลหรือสมควร ศาลอาจ อนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่น หรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอก ศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ทั้งนี้ ภายใต้การควบคุม ของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้นตามหลักฐานและวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับ ได้” มาตรา 230/1 วรรคสอง บัญญัติว่า “การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความใน ห้องพิจารณาของศาล” และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการ ประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 9 วรรคแรก “ในวันสืบพยาน ให้องค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้ง

ทนายความทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดี โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่างศาลที่พิจารณาคดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการสืบพยาน”

ข้อ 9 วรรคสอง “ให้ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยาน และให้ศาลที่พิจารณาคดีจดแจ้งชื่อ และสกุลของสักขีพยานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาคดีด้วย” ปัจจุบันมีการสืบพยานในคดีอาญาใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้แอปพลิเคชัน Google Meet ถือได้ว่าเป็นการสืบพยานผ่านจอภาพ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 230/1 ให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล จึงให้ปฏิบัติตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 9 วรรคสอง เรื่องสักขีพยาน ปัจจุบันมีการสืบพยานโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์แต่ไม่มีสักขีพยาน ตามบทบัญญัติมาตรา 230/1 ประกอบข้อบังคับของประธานศาลฎีกา พ.ศ.2556 ข้อ 9 วรรคสอง

ประเด็นปัญหาที่สืบในการพิจารณาคดีอาญากรณีของเด็กหรือเยาวชนถูกต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 106 บัญญัติว่า “ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลชี้ขาดคดีสิ้นสุด ถ้าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควรให้อำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด บุคคลลักษณะ ท่วงที วาจา และข้อเท็จจริงตามมาตรา 115 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้ ให้กระทำในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ห้องพิจารณาคดี โดยอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้” มาตรา 108 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ และมาตรา 130 วรรคแรก บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความเปิดเผย ประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น” หาก ผู้พิพากษาเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัว เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบต้องการดูบุคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา ของจำเลย การพิจารณาคดีโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบมองเห็นจำเลยผ่านจอภาพจากหน้าจอระบบคอมพิวเตอร์หรือหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งสามารถมองเห็นเฉพาะส่วนบนของจำเลยเพียงเท่านั้น ไม่สามารถมองเห็นถึงบุคลิกลักษณะ ท่วงทีของจำเลยได้อย่างละเอียด เพราะมองผ่านกล้องจากหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือหน้าจอโทรทัศน์ที่ทางศาลได้ติดตั้งขึ้นเท่านั้น และการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำเป็นการลับ เมื่อใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ไม่สามารถควบคุม ป้องกัน หรือมั่นใจได้ว่าการพิจารณาคดีดังกล่าวจะเป็นการลับ ในระหว่างการพิจารณาคดีอาจมีพยานปากอื่น

หรือบุคคลภายนอกร่วมรับฟังการพิจารณาคดีด้วยก็ได้ และตามคู่มือการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรมให้ใช้ระบบทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่านแอปพลิเคชัน Google Meet ตามบทบัญญัติในมาตรา 130 ห้ามมิให้มีการบันทึกภาพ บันทึกเสียงในขณะที่สืบพยาน แต่ความเป็นจริงการพิจารณาคดีโดยใช้แอปพลิเคชัน Google Meet สามารถบันทึกภาพและเสียงได้จากในระบบเราไม่สามารถตรวจสอบได้เลยว่าคู่ความทั้งสองฝ่าย อาจจะบันทึกภาพหรือบันทึกเสียงไว้ก็ได้

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางกฎหมายในกระบวนการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ปัจจุบันศาลยุติธรรมมีการนำอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งทำให้เกิดปัญหาการนำพยานหลักฐานเข้าสืบ โดยคู่ความฝ่ายอ้างอิงพยานเอกสารต้องสแกนเอกสารทั้งหมดเข้าสู่ระบบ E-filing หรือระบบบริการออนไลน์ศาลยุติธรรม (Court Integral Online Service : CIOS) ก่อนการสืบพยาน ซึ่งอาจจะถือได้ว่าการสแกนเอกสารนั้นเป็นสำเนาเอกสารอย่างหนึ่ง มิใช่ นำส่งต้นฉบับตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมาย และพยานเอกสารบางฉบับเมื่อสแกนแล้ว เอกสารดังกล่าวอาจจะมองเห็นไม่ชัดเจนโดยเฉพาะภาพถ่ายหรือรูปภาพ ทำให้คู่ความอีกฝ่ายเกิดความเสียเปรียบในการต่อสู้คดี และเอกสารที่สแกนลงระบบ E-filing หรือระบบ CIOS นั้น จะเชื่อถือหรือสามารถตรวจสอบได้หรือไม่ว่าเป็นการสแกนเอกสารจากต้นฉบับจริง ๆ ไม่มีการแก้ไขหรือมีการปลอมแปลงเอกสารดังกล่าวขึ้น ศาลยุติธรรมให้ใช้แอปพลิเคชัน Google Meet ในการสืบพยาน หากคู่ความสืบพยานโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ระหว่างสืบพยานโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ คู่ความจะไม่ทราบเลยว่าพยานปากอื่น ๆ ที่รอเพื่อเข้าเบิกความเป็นพยานต่อจากพยานปากที่กำลังเบิกความอยู่นั้น ได้เอบมอง หรือเอบฟัง ถ้อยคำต่าง ๆ ของการเบิกความพยานปากที่กำลังเข้าเบิกความอยู่ในขณะนั้นด้านหลังกล้องคอมพิวเตอร์ หากนำระบบอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการสืบพยาน โดยเฉพาะคดีที่ฝ่ายจำเลยได้ยื่นคำให้การต่อสู้คดีก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมของผลแห่งคดี ปัจจุบันมีการสืบพยานในคดีอาญาใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์โดยใช้แอปพลิเคชัน Google Meet ถือได้ว่าเป็นการสืบพยานผ่านจอภาพจะต้องมีสักขีพยานในการลงชื่อร่วมในการพิจารณา แต่ปัจจุบันไม่มีการดำเนินการเรื่องสักขีพยานมาใช้ในการพิจารณาคดี และหากผู้พิพากษาเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัว เพื่อต้องการทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิด โดยผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบต้องการดูบุคลิกลักษณะ ท่วงที วาจา ของจำเลย การพิจารณาคดีโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาสมทบมองเห็นจำเลยผ่านจอภาพจากหน้าจอระบบคอมพิวเตอร์ หรือหน้าจอโทรทัศน์ ซึ่งสามารถมองเห็นเฉพาะส่วนบนของจำเลยเพียงเท่านั้น ไม่สามารถมองเห็นถึงบุคลิกลักษณะ ท่วงทีของจำเลยได้อย่างละเอียด เพราะมองผ่านกล้องจากหน้าจอคอมพิวเตอร์หรือหน้าจอโทรทัศน์ที่ทางศาลได้ติดตั้งขึ้นเท่านั้น และการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำการเป็นการลับ เมื่อใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์แล้ว ไม่สามารถควบคุม ป้องกัน หรือมั่นใจได้ว่าการพิจารณาคดีดังกล่าวจะเป็นการลับ ในระหว่างการพิจารณาคดีอาจมีพยานปากอื่น หรือบุคคลภายนอกร่วมรับฟังการพิจารณาคดีด้วยก็ได้ และตามคู่มือการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ ศาลยุติธรรมให้ใช้ระบบทางอิเล็กทรอนิกส์ผ่าน

แอปพลิเคชัน Google Meet และการพิจารณาคดีห้ามมิให้มีการบันทึกภาพ บันทึกเสียงในขณะที่สืบพยาน แต่ความเป็นจริงการพิจารณาคดีโดยใช้แอปพลิเคชัน Google Meet สามารถบันทึกภาพและเสียงได้จากในระบบ เราไม่สามารถตรวจสอบได้เลยว่าคู่ความทั้งสองฝ่ายอาจจะบันทึกภาพหรือบันทึกเสียงไว้ก็ได้ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะคือ

1. ปัญหาการนำส่งต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะคือ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 122 วรรคแรก บัญญัติว่า “เมื่อคู่ความฝ่ายใด อ้างอิงเอกสารฉบับใดเป็นพยานหลักฐาน และคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งคัดค้านเอกสารนั้นตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 125 ถ้าต้นฉบับเอกสารอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสาร ให้คู่ความฝ่ายนั้นนำ ต้นฉบับเอกสารมาแสดงต่อศาลในวันสืบพยาน” มาตรา 122 วรรคสอง บัญญัติว่า “ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมี คำพิพากษา ถ้าศาลได้กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่อ้างเอกสารส่งต้นฉบับต่อศาล โดยที่ศาลเห็นสมควร หรือ โดยที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำขอให้คู่ความฝ่ายนั้นส่งต้นฉบับเอกสารต่อศาล เพื่อศาลหรือคู่ความอีกฝ่าย หนึ่งจะตรวจดูได้ตามเงื่อนไขซึ่งจะได้กำหนดไว้ในกฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น หรือตามที่ศาลจะได้กำหนด” การสืบพยานที่ฝ่ายจำเลยยื่นคำให้การต่อสู้คดีถือว่าเป็นการนัดสืบพยานโจทก์และจำเลยแบบเต็มรูปแบบ ซึ่งมีความสำคัญในผลของคำพิพากษาว่าฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายชนะคดี ดังนั้น การยื่นพยานหลักฐานในการ สืบพยานจึงมีความสำคัญ หากมีการสืบพยานโจทก์และจำเลยโดยผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้เกิดปัญหา เรื่องต้นฉบับเอกสารที่ผู้พิพากษามีได้เห็นหรือตรวจสอบอย่างละเอียด ทำให้ส่งผลที่คำพิพากษาในการ ตัดสินคดี เห็นควรแก้ไขในกรณีที่มีการสืบพยานโจทก์และจำเลยแบบเต็มรูปแบบ หรือกรณีที่จำเลยยื่น คำให้การต่อสู้คดี เห็นควรให้คู่ความทั้งสองฝ่ายมาศาล เพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบเต็มรูปแบบ และ ทำการยื่นต้นฉบับเอกสารที่คู่ความฝ่ายตนใช้ในการอ้างอิง เพื่อก่อให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณา พิพากษาคดี และส่งผลให้สะดวกในการพิจารณาพิพากษาคดีหากคู่ความฝ่ายใดมีความประสงค์ที่จะยื่น อุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลสูง หรือให้ฝ่ายโจทก์และจำเลยยื่นต้นฉบับเอกสารต่อศาลล่วงหน้าภายใน 7 วัน ก่อนวันสืบพยานโจทก์และสืบพยานจำเลย

2. ปัญหาการสืบพยานทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะคือ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 114 วรรคแรกบัญญัติว่า “ห้ามไม่ให้พยาน เบิกความต่อหน้าพยานอื่นที่จะเบิกความภายหลัง และศาลมีอำนาจที่จะสั่งพยานอื่นที่อยู่ในห้องพิจารณาให้ ออกไปเสียได้” การสืบพยานทางระบบอิเล็กทรอนิกส์นั้น คู่ความทุกฝ่ายจะไม่ได้อยู่ในห้องพิจารณาคดี เดียวกัน และพยานที่จะเข้าเบิกความ แต่ละปากอาจจะอยู่แห่งเดียวกันหรือใกล้กัน การพิจารณาทางระบบ อิเล็กทรอนิกส์จึงไม่สามารถตรวจสอบได้ว่าพยานแต่ละปากจะนั่งฟังพยานปากอื่นที่กำลังเบิกความหรือไม่ เห็นควรแก้ไขในกรณีสืบพยานโจทก์และจำเลยแบบเต็มรูปแบบหรือกรณีที่ฝ่ายจำเลยยื่นคำให้การต่อสู้คดี เห็นควรให้คู่ความทั้งสองฝ่ายนำพยานมาเบิกความที่ศาล เพื่อความยุติธรรม เป็นการป้องกันพยานปากอื่น

แอบฟังการเบิกความของพยานอีกปาก หรือพยานที่ได้เบิกความไปแล้วไปคุยกับพยานที่ยังไม่ได้เบิกความ หรือพยานที่รอเบิกความต่อไป ซึ่งจะเป็นการไม่ยุติธรรมสำหรับคู่ความฝ่ายตรงข้าม

3. ปัญหาการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ศึกษาพบว่า ข้อเสนอแนะคือ

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคแรก บัญญัติว่า “การพิจารณาและสืบพยานในศาล ให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น” มาตรา 230/1 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ เมื่อคู่ความร้องขอหรือศาลหรือสมควร ศาลอาจอนุญาตให้พยานดังกล่าวเบิกความที่ศาลอื่น หรือสถานที่ทำการของทางราชการหรือสถานที่แห่งอื่นนอกศาลนั้น โดยจัดให้มีการถ่ายทอดภาพและเสียงในลักษณะการประชุมทางจอภาพได้ทั้งนี้ ภายใต้การควบคุมของศาลที่มีเขตอำนาจเหนือท้องที่นั้นตามหลักฐานและวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของประธานศาลฎีกา โดยได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้” มาตรา 230/1 วรรคสอง บัญญัติว่า “การเบิกความตามวรรคหนึ่งให้ถือเสมือนว่าพยานเบิกความในห้องพิจารณาของศาล” และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพ พ.ศ. 2556 ข้อ 9 วรรคแรก “ในวันสืบพยาน ให้องค์คณะผู้พิพากษาและคู่ความรวมทั้งทนายความทำการสืบพยานภายในห้องพิจารณาของศาลที่พิจารณาคดี โดยมีการถ่ายทอดภาพและเสียงระหว่างศาลที่พิจารณาคดีกับศาลที่พยานไปเบิกความในเวลาเดียวกันตั้งแต่เริ่มต้น จนเสร็จสิ้นการสืบพยาน” ข้อ 9 วรรคสอง “ให้ศาลที่พยานไปเบิกความมอบหมายเจ้าพนักงานศาลอยู่เป็นสักขีพยานตลอดการสืบพยาน และให้ศาลที่พิจารณาคดีจดแจ้งชื่อ และสกุลของสักขีพยานไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณาด้วย” การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาบัญญัติให้พิจารณาและสืบพยานในศาลและให้ทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย แต่ปัจจุบันการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์นั้นมิได้พิจารณาและสืบพยานในศาลแต่อย่างใด และในการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ถือว่าเป็นลักษณะการประชุมทางจอภาพ ต้องนำข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการสืบพยานคดีอาญาในลักษณะการประชุมทางจอภาพโดยให้จัดหาลักขีพยานด้วย เห็นควรแก้ไข หากมีการพิจารณาและสืบพยานในคดีอาญา ให้จำเลยเดินทางมาศาลเท่านั้น มิให้ใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ และหากมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจนำพยานมาเบิกความในศาลได้ ให้พยานดังกล่าวเบิกความได้ที่ศาลอื่น และศาลนั้น ๆ ได้จัดหาลักขีพยานด้วยเพื่อปฏิบัติให้ถูกต้องไม่ขัดต่อบทบัญญัติของกฎหมาย

4. ปัญหาในการพิจารณาคดีอาญากรณีที่เด็กหรือเยาวชนถูกต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดโดยใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะคือ

ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 106 บัญญัติว่า “ไม่ว่าเวลาใดก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดี ถ้าผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนเห็นสมควรให้มีอำนาจเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำ

ความผิด บุคคลลักษณะ ท่วงที วาจา และข้อเท็จจริงตามมาตรา 115 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น ทั้งนี้ ให้กระทำในห้องที่เหมาะสมซึ่งมิใช่ห้องพิจารณาคดี โดยอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาสมทบกระทำการแทนได้” มาตรา 108 บัญญัติว่า “การพิจารณาคดีในศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวให้กระทำเป็นการลับ และเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้” และมาตรา 130 วรรคแรก บัญญัติว่า “ห้ามมิให้ผู้ใดบันทึกภาพ แพร่ภาพ พิมพ์รูป หรือบันทึกเสียง แพร่เสียงของเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือโฆษณาข้อความซึ่งปรากฏในทางสอบสวนของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือในทางพิจารณาคดีของศาลที่อาจทำให้บุคคลอื่นรู้จักตัว ชื่อตัว หรือชื่อสกุล ของเด็กหรือเยาวชนนั้น หรือโฆษณาข้อความเปิดเผย ประวัติการกระทำความผิด หรือสถานที่อยู่ สถานที่ทำงาน หรือสถานศึกษาของเด็กหรือเยาวชนนั้น” คดีเด็กหรือเยาวชนถูกต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 จะบัญญัติคุ้มครองเด็กและเยาวชนไว้ แต่ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้นสามารถใช้การพิจารณาคดีทางระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้เช่นเดียวกับศาลจังหวัดและศาลแขวง ดังนั้นการพิจารณาคดีทางระบบอิเล็กทรอนิกส์จึงขัดแย้งกับบทบัญญัติบางมาตราในพระราชบัญญัติดังกล่าว เห็นควรแก้ไข ในการพิจารณาคดีในคดีอาญากรณีเด็กและเยาวชนถูกต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดหรือตกเป็นจำเลยนั้น ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวกฎหมายให้อำนาจผู้พิพากษาเรียกจำเลยไปสอบถามเป็นการเฉพาะตัวเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้อหาและสาเหตุแห่งการกระทำความผิดได้ และในการพิจารณาหรือสืบพยานให้กระทำเป็นการลับ โดยมีเฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีเท่านั้นมีสิทธิเข้าฟังการพิจารณาคดีได้ เห็นได้ว่ากฎหมายย่อมให้ความคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นเห็นควรให้พิจารณาคดีในคดีอาญากรณีเด็กและเยาวชนถูกต้องหาว่าเป็นผู้กระทำความผิดนั้นให้ใช้บทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มิให้ใช้การพิจารณาคดีอาญาในกรณีเด็กและเยาวชนตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ ประกอบกับเพื่อป้องกันการแอบบันทึกภาพและบันทึกเสียงไว้อีกประการหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

คณะวิชาการ The Justice Group. **ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด พิมพ์อักษร, ม.ป.ป.

ประเทือง ธนิยผล. **กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2555.

ธานี สิงหนาท. **คำอธิบายพยานหลักคดีแพ่งและคดีอาญา**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงเทพมหานคร พับลิชชิ่ง จำกัด, 2558.

สำนักงานศาลยุติธรรม, คณะทำงานนิเทศ ติดตาม ส่งเสริม และสนับสนุนการพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์
ในศาลชั้นต้น. คู่มือการใช้วิธีพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์ส่วนการพิจารณาคดีออนไลน์.

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท., 2564.

สุพิศ ประณีตพลกรัง. การพิจารณาคดีทางอิเล็กทรอนิกส์. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติ
ธรรม, 2564.